

Gönderim Tarihi: 08.01.2026

Kabul Tarihi: 12.05.2026

SUHEYB er-RÛMÎ'NİN İSLÂM TARİHİNDEKİ YERİ ve ÖNEMİ

The Place and Importance of Suheyb al-Rumi in Islamic History

Ercan CENGİZ

Doç. Dr.; Kafkas Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü
İslam Tarihi Anabilim Dalı
ercancengiz1976@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-9528-6878
Çalışmanın Türü: Araştırma

Öz

Hiz. Peygamber'in (s.a.v.) sahâbilerinden biri olan Suheyb b. Sinân (r.a.), aslen Arap olmasına rağmen, çocukken Rumlar tarafından kaçırılıp uzun süre Rum topraklarında köle olarak kalmasından ve Arapça kelimeleri doğru telaffuz edememesinden dolayı Suheyb er-Rûmî olarak anılmıştır. Suheyb er-Rûmî, müşriklerin eziyet ve işkencelerinin yoğun olduğu Mekke döneminde Müslüman olmuş, iman, fedakârlık ve sadakatin en güzel örneklerinden birini vermiştir. Müslüman olduğunu açıktan ilan eden ilk yedi kişiden biri olan Suheyb, Müslüman olduğunu duyurmasının ardından kendisini Mekke'de koruyacak kimsesi olmayan diğer Müslümanlar gibi Kureyşli müşriklerin ağır işkencesine maruz kalmıştır. Hiz. Peygamber tarafından Sâbikun olarak isimlendirilen öncü Müslümanlardan olan Suheyb er-Rûmî, hicret ederken Mekke'deki bütün servetinden Hiz. Peygamber'in yanına gidebilmek için vazgeçmiş ve bunun üzerine Bakara Suresi 207. âyet nazil olmuştur. Suheyb Medine'ye geldikten sonra da Mekke'de olduğu gibi her zaman Hiz. Peygamber'in yanında bulunmuş, bütün gazve ve seriyyelere katılmıştır. Hiz. Ömer, suikaste uğrayıp yaralanmasının ardından yeni halife seçilinceye kadar Müslümanlara imamlık yapmakla Suheyb er-Rûmî'yi görevlendirmiştir. Suheyb er-Rûmî, fitne döneminde ise fitne olaylarından uzak durarak tarafsız kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Sahâbe, Suheyb er-Rûmî, Hiz. Muhammed, Hiz. Ömer.

Abstract

Suheyb ibn Sinan, one of the companions of the Prophet Muhammad, was originally an Arab, but because he was kidnapped by the Byzantines as a child, remained a slave in Byzantine lands for a long time, and could not pronounce Arabic words correctly, he was known as Suheyb al-Rumi. Suheyb al-Rumi embraced Islam during the Meccan period, marked by intense persecution and torture by the polytheists, and provided one of the finest examples of faith, sacrifice, and loyalty. Suheyb, one of the first seven people who openly declared their conversion to Islam, like other Muslims who had no one to protect them in Mecca after announcing their faith, was subjected to severe torture by the Quraysh polytheists. Suheyb al-Rumi, one of the pioneering Muslims called "Sâbikun" by the Prophet Muhammad, gave up all his wealth in Mecca during the Hijra so that he could go to the Prophet, and upon this, verse 207 of Surah al-Baqarah was revealed. After arriving in Medina, Suheyb remained by the Prophet's side, just as he had in Mecca, and participated in all the battles and expeditions. After being wounded in an assassination attempt, Caliph Umar appointed Suheyb al-Rumi to lead the Muslims as Imam until a new caliph was chosen. During the period of unrest, Suheyb remained neutral, staying away from the conflicts.

Keywords: Islamic History, Companions of the Prophet, Suheyb al-Rumi, Prophet Muhammad, Caliph Umar.

Extended Abstract

The Companions of the Prophet, praised in the Quran and promised paradise, never compromised their faith or the path they followed, despite all the pressure, oppression, and hardship they faced. The Companions, who were praised by the Prophet Muhammad, continued his call after his death, guided the community by offering advice, fulfilled his trust in the best way, and served as role models for believers. They spread across the east and west of the world, raising the banner of Islam. Suheyb al-Rumi, who belonged to this distinguished generation, is one of the pioneering companions of Islam. He was at the forefront of the first group of companions who carried the torch of guidance and light alongside the Prophet, and from the very first day he encountered the light of God, he preferred the hereafter to this world. During the Prophet's call to monotheism, he stood by him with his life and property, dedicating himself entirely to the path of God. In this respect, Suheyb al-Rumi provided one of the finest examples of faith, patience, loyalty, and truthfulness.

Despite knowing he was in a lonely and vulnerable position in Mecca, Suheyb al-Rumi was one of the first believers to openly declare his conversion to Islam and challenge the aggressive stance of the Quraysh. Despite the torture and oppression he suffered at the hands of the tyrants of the Quraysh, he did not back down or compromise his faith. He patiently endured all kinds of hardships on the path of the divine message conveyed by the Prophet and made great efforts to spread the call of Islam.

Originally an Arab, Suheyb was kidnapped by the Byzantines as a child and remained a slave in Byzantine lands for a long time. Because of his inability to pronounce Arabic words correctly, he was known as Suheyb al-Rumi. Suheyb was born in Ubullu, in Iraq, where his father had been appointed ruler by Kisra. Although Suheyb's exact birth year is unknown, it is generally accepted that he was born approximately thirty years before the Hijra. His father, Sinan ibn Malik, belonged to the Beni Nemir, a branch of the Rabi'a tribe of Arabs, and his mother, Salma bint Qa'id bint Mahdi, belonged to the Tamim tribe. Although Suheyb al-Rumi did not have a son named Yahya, he was given the nickname Abu Yahya by the Prophet Muhammad.

While Suheyb was a child, he and his mother and some family members went to the village of Seni for a rest, but were kidnapped during a raid by the Byzantines and sold as slaves in Bilad al-Sham. There are two different accounts regarding Suheyb al-Rumi's arrival in Mecca; he converted to Islam during a period of intense persecution and torture by the polytheists in Mecca. Suheyb al-Rumi, one of the first seven people who openly declared their conversion to Islam, like other Muslims who had no one to protect them in Mecca after announcing their faith, was subjected to severe torture by the Quraysh polytheists. Suheyb, one of the pioneering Muslims, referred to as the "Sabiqun" by the Prophet Muhammad, gave up all his wealth in Mecca when migrating to Medina in order to be with the Prophet, and upon this, verse 207 of Surah Al-Baqarah was revealed.

Suheyb al-Rumi, who spent a long time with the Prophet in Mecca, did not leave his side even after the migration to Medina; he accompanied him on his journeys and in his gatherings, always remaining close to him, and he was always proud of this. The Prophet Muhammad, knowing the strength of Suheyb's faith, kept him close and showed the value he placed on him by inquiring about him when he was not present at their gatherings. Known for his piety, good character, serenity, wit, and generosity, Suheyb al-Rumi was always in contemplation, and he spent his wealth for the sake of God by helping the needy and orphans. Among the students of Suheyb, who received knowledge from the Prophet Muhammad, Umar, and Ali, were prominent figures from the generation of Companions and Tabi'in, such as Abdullah ibn Umar, Jabir ibn Abdillan al-Ansari, Aslam Mawla Umar ibn al-Khattab, Abd al-Rahman ibn Abi Layla, and Kâ'b al-Ahbar.

Suheyb al-Rumi fought alongside the Prophet Muhammad in Medina under the banner of Islam against the polytheists and Jews who were enemies of Islam. He participated in all the battles and expeditions, including Badr, Uhud, and the Trench, and served in the spread of Islam. Suheyb described his closeness to the Prophet Muhammad during battles and his participation in military campaigns with these words: "I participated in every battle and expedition. I was by his side in every pledge of allegiance. I witnessed everything the Prophet witnessed. I was always present in every expedition he participated in. Whether at the beginning or the end of Islam, in all the battles fought, I was either on the Prophet's right or left. Whatever the Muslims feared in front of them, I was there in front of them. Whatever they feared behind them, I was behind them. I never left the Prophet alone with his enemies until his death; I was always among them." These words clearly demonstrate Suheyb's loyalty to the Prophet Muhammad, as well as his competence in the military field. During his time in Mecca, Suheyb al-Rumi, driven by a desire to learn how to use weapons, spent his free time practicing archery and spear fighting, and gained great fame for his skill with these weapons. He also learned swordsmanship and basic combat techniques.

After the assassination attempt, when Caliph Umar sensed his death was approaching, he formed a six-member council to choose his successor and then appointed Suheyb al-Rumi to lead prayers until the new caliph assumed office. Suheyb al-Rumi continued to lead prayers until Caliph Uthman was elected, and he also led the funeral prayer after the death of Umar. During the period of turmoil, he remained neutral, staying away from the events of the conflict.

Suheyb al-Rumi, despite spending a long time with the Prophet, narrated only a small number of hadiths. This is due to his cautious approach to narrating hadiths and his desire to avoid making mistakes. Suheyb narrated a total of forty-seven hadiths, eight of which were authentic, six weak, and thirty-three were repetitive. All the authors of the Kütüb-i Tis (Nine Books of Hadith), except Imam Malik, narrated hadiths from Suheyb.

Giriş

Sahâbîler, peygamberlerden sonra insanların en hayırlılarıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de de: "*Siz insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.*" (Âl-i İmran, 3/110), buyrulur, onların seçkin konumuna işaret edilmiştir. Sahâbîler, karşılaştıkları her türlü baskı, zulüm ve sıkıntıya

rağmen inançlarından ve izledikleri yoldan asla taviz vermemiş; fânî dünyayı değil, âhireti tercih etmişlerdir. Allah yoluna girdikten sonra başlarına gelecek dünyevî sonuçları önemsememişler ve Allah, sahâbeyi Hz. Peygamber'in dostluğuyla ve apaçık gerçeği kaynağından almakla şereflendirmiştir. Hz. Peygamber'in İslâm davetini yayma sürecinde sahâbe, bu uğurda canlarını ve mallarını feda etmekten çekinmemiş; böylece İslâm toplumunun ve davetinin temel taşlarını oluşturmuşlardır. Kur'ân'da övülüp cennetle müjdelenmiş sahâbiler (Tevbe, 9/100), Hz. Peygamber tarafından da övülmüş ve sonraki nesillere onlara sevgi ve saygı gösterilmesi emredilmiştir. Hz. Peygamber'in vefatından sonra sahâbe, daveti sürdürerek ümmete rehberlik etmiş, emaneti en iyi şekilde yerine getirip müminler için rol model olmuşlardır. Onlar, yeryüzünün doğusuna ve batısına yayılarak İslâm sancağını yükseltmişlerdir (el-Beşir, 2009, s. 239-241; el-Ubeydi, t.y., s. 22; İbrahim, 2001, s. 4).

Erken dönem İslâm toplumunun yapısal dönüşümünü anlamada sahâbe biyografileri önemli bir yere sahiptir. Ancak bu biyografilerinin çoğunlukla rivayet merkezli ve tasvir edici bir çerçevede ele alındığı görülmektedir. Bu yaklaşım, sahâbilerin yalnızca “örnek şahsiyetler” olarak sunulmasına yol açmakta; tarihsel rollerinin analitik bir perspektifle tartışılmasını ve toplumsal dönüşümdeki aktif katkılarının yeterince anlaşılmasını sınırlamaktadır. Nitekim bu çalışmaya konu olan Suheyb er-Rûmî'nin hayatı da klasik İslâm kaynaklarında çoğunlukla iman, fedakârlık ve sadakat bağlamında ele alınmış; onun toplumsal ve tarihsel rolü ise derinlemesine analiz edilmemiştir. Modern dönemde Suheyb er-Rûmî üzerine yapılan çalışmaların da oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Mevcut literatür büyük ölçüde biyografik derleme niteliği taşımakta; analitik yaklaşım ve değerlendirme bakımından ise yeterli derinliğe ulaşamamaktadır. Özellikle Suheyb er-Rûmî'nin kimliği, sosyal konumu ve erken dönem İslâm toplumunda temsil ettiği değerler üzerine yapılan tartışmaların sınırlı kalması, bu alanda daha kapsamlı ve analitik yeni değerlendirmelere duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, söz konusu literatüre analitik bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda Suheyb er-Rûmî'nin hayatı; erken dönem İslâm toplumunda kimlik inşası, sosyal aidiyet ve değerler sistemi bağlamında incelenmektedir. Zira Suheyb er-Rûmî, yalnızca işkencelere direnen bir sahâbî figürü değil; aynı zamanda sosyal eşitlik ve takva merkezli değer anlayışının somut bir temsilidir. Bunun yanı sıra Hulefâ-yi Râşidîn döneminde fitnelerin yoğunlaştığı süreçlerde sergilediği uzlaştırmacı ve mutedil tavır, onun İslâm'a bağlılığını ve siyasal bilincini yansıtan önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Klasik ve modern kaynaklara dayanan bu çalışmada, Suheyb er-Rûmî'nin İslâm öncesi hayatı, İslâm'a giriş süreci, Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn ile ilişkileri ele alınmaktadır. Bu çerçevede tarihi rivayetler karşılaştırmalı bir yaklaşımla değerlendirilmiş; biyografik veriler ise sosyo-tarihsel analiz yöntemiyle yorumlanmıştır. Böylece Suheyb er-Rûmî'nin hayatı yalnızca kronolojik bir anlatı olarak değil, tarihsel bağlamı içerisinde bütüncül bir yaklaşımla incelenmiş; onun şahsiyeti üzerinden sahâbenin erken dönem İslâm toplumunun kimlik inşası ve değerler sistemi içindeki rolü değerlendirilerek, literatürde hâkim olan derleyici yaklaşımın ötesine geçilmesi amaçlanmıştır.

1. İslâm Öncesi Hayatı

Asıl adı Umeyre (Efendioğlu, 2009, 37/476; Şenyayla, 2022, s. 18) olan Suheyb b. Sinân'ın tam künyesi Suheyb b. Sinân b. Mâlik b. Abdiamr b. Akîl b. Amir b. Cendele b. Huzeyme b. Ka'b b. Sa'd b. Eslem b. Evsimenat ibn en-Nemir b. Kâsıt b. Hinb b. Dumiy b. Cedile b. Esed b. Rebîa b. Nizâr'dır (Erkoç, 2002, s. 11; es-Sahib, t.y., s. 69; İbn Hibbân, 1975, s. 3, s. 193; İbn Hişâm, 1955, 1/261; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; Şaban, 1991, s. 3). Suheyb'in babası Sinân b. Mâlik, Hz. Peygamber'e vahiy gelmeden yaklaşık yirmi yıl önce Arap Yarımadası'ndan Irak'a göç etmiştir (İbn Kuteybe, 1992, s. 264; Sabit, 2000, s. 95; Şaban, 1991, s. 4). Suheyb, babasının Kisrâ tarafından yönetici olarak atandığı Irak'ta bulunan Übülle'de dünyaya gelmiştir (es-Selman, 2003, 6/206; İbn Kuteybe, 1992, s. 264; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; İzzet, t.y., s. 5; Şaban, 1991, s. 3-4). Doğum yılı kesin olarak

bilinmemekle birlikte, hicretten yaklaşık otuz yıl önce dünyaya geldiği kabul edilmektedir (Efendioğlu, 2009, 37/476; Şenyayla, 2022, s. 26). Babası Sinân b. Mâlik Arap kabilelerinden Rebîa'nın kollarından Benî Nemir'e, annesi Selma bint Ka'id bint Mehit ise Benî Temîm kabilesine mensuptur (el-Beşir, 2009, s. 243; İbn Hibbân, 1975, 3/193; İbn Hişâm, 1955, 1/261; İbn Kuteybe, 1992, s. 265). Suheyb er-Rûmî'nin Habîb, Hamza, Sayfî, Sa'd, Sâlih, Abbâd, Osman ve Muhammed adında sekiz oğlu olduğu kaynaklarda geçmektedir (Efendioğlu, 2009 37/477; el-Mizzî, 1980, 13/238-239; İbn Kuteybe, 1992, s. 265; İbrahim, 2001, s. 10). Bununla birlikte Yahya isminde bir oğlu bulunmamasına rağmen Hz. Peygamber, Suheyb er-Rûmî'ye Ebû Yahya künyesini vermiştir (en-Nisâbü'rî, 1990, 3/449; İbn Sa'd, 2001, 3/209; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; Şenyayla, 2022, s. 19). Suheyb er-Rûmî kırmızı tenli, kısaya yakın orta boylu, kalın kaşlı, kınalı gür saçlı, bileği güçlü, zeki ve güzel yüzlüydü (Begavî, 2000, 3/343; el-Beşir, 2009, s. 243; el-Mizzî, 1980, 13/239; el-Ubeydi, t.y., s. 17, 33; İbn Hişâm, 1955, 1/477; İbn Kuteybe, 1992, s. 265; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; Şaban, 1991, s. 7).

Suheyb, ailenin en küçüğü ve babasının en sevdiği çocuğuydu. Babasının sarayında zenginlik içinde mutlu bir yaşam sürmekteydi. Ancak çocukluk yılları, Bizans ile Sâsânîler arasında uzun süredir devam eden mücadele dönemine rastlamaktaydı. İki devlet, fırsat buldukça birbirlerinin topraklarına baskınlar düzenleyip yağmalarda bulunmaktaydı. Suheyb ve ailesinin yaşadığı yer, Bizans ile Sâsânîlerin hâkimiyet kurmak için mücadele ettikleri bölgenin bir parçasıydı. Suheyb'in Übülle yöneticisi olan babası ailesini dinlenmeleri için sık sık yönetimi altındaki köylere göndermekteydi. Bu seyahatlerden birinde Suheyb'in annesi ve aile fertlerinden bir kısmıyla dinlenmek için gittiği Senî adlı köy, Bizans kuvvetlerinin saldırısına uğradı. Evleri yağmalayan ve insanları öldüren Rumlar, aralarında çocukların da bulunduğu pek çok kişiyi esir aldı. Henüz beş yaşına gelmemiş olan (İbn Kuteybe, 1992, s. 264; Şaban, 1991, s. 4) Suheyb de bu esirler arasında bulunmaktaydı. Esirler Bilâdüşşam köle pazarlarında satılırken, zenginlik içinde büyüyen Suheyb'in kölelik yaşamı da başlamış oluyordu. Rum diyarında köle tüccarları tarafından aileden aileye satılan ve ev işlerinde çalıştırılan Suheyb, bu süreçte Rumca'yı öğrenmiş, ancak henüz çocuk yaşta olması nedeniyle bu durum Arapçasına etki etmiş ve hayatı boyunca devam etmiştir. Bütün çabalarına rağmen Rumcanın dilindeki etkisini tamamen giderememiştir. Buna karşın, Rum topraklarında büyümesine rağmen Suheyb, çölden gelen bir Arap olduğu gerçeğini kölelikten kurtulana kadar hiçbir zaman unutmamıştır (el-Ubeydi, t.y., s. 5; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/449; es-Sahib, t.y., s. 69; es-Selman, 2003, 6/206-207; İbn Kuteybe, 1992, s. 264; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İzzet, t.y., s. 5-7; Sabit, 2000, s. 95; Şaban, 1991, s. 4-5).

Suheyb er-Rûmî'nin henüz çocuk yaşta köle olarak farklı bir kültürde yetişmesi ve uzun süre köle olarak kalması, kimlik oluşumunu doğrudan etkileyen en önemli unsurdur. Bu durum, erken dönem İslâm toplumunda inanç temelli kimliğin etnik kökenin önüne geçtiğinin ve farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin bir araya gelerek toplumsal bütünleşmeyi sağladığını gösteren somut bir örnektir.

2. Mekke'ye Gelişi ve Rûmî Olarak Anılması

Suheyb er-Rûmî'nin Mekke'ye gelişi ile ilgili kaynaklarda iki rivayet yer almaktadır. İlk rivayete göre Suheyb, Rum diyarından Benî Kelb'e mensup bir köle tüccarı tarafından satın alınarak Mekke'ye getirilmiş, burada Mekke'nin önde gelen köle tüccarlarından Abdullah b. Cüd'ân tarafından satın alınarak azat edilmiştir (en-Nisâbü'rî, 1990, 3/449; İbn Hişâm, 1955, 1/262; İbn Kuteybe, 1992, s. 264; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; İbrahim, 2001, s. 8; Şaban, 1991, s. 6). Abdullah b. Cüd'ân genç, zeki, güvenilir ve vefalı olan Suheyb'i azat ettikten sonra onunla birlikte ticaret yapmış; Suheyb'in dürüstlüğü yumuşak tabiatı, kibar ve hoş sohbetli oluşu, ticaret hayatındaki başarısında etkili olmuştur (Şaban, 1991, s. 6-7; Şenyayla, 2022, s. 33). Bu ortaklık, Abdullah b. Cüd'ân'ın ölümüne kadar devam etmiştir (el-Beşir, 2009, s. 243; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/449; es-Selman, 2003, 6/208; İbn Hişâm, 1955, 1/262; İbn Kuteybe, 1992, s. 265; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; İbrahim, 2001, s. 8; Sabit, 2000, s. 95).

Akrabaları ile çocukları tarafından aktarılan ikinci rivayete göre ise Suheyb er-Rûmî, buluş çağına ulaştığında Rum diyarından kaçarak Mekke'ye gelmiştir (el-Beşir, 2009, s. 243; İbn Kuteybe, 1992, s. 264; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İbnü'l-Esir, 1994, 3/38; İzzet, t.y., s. 7). Suheyb'in doğduğu topraklar veya başka bir yere gitmek yerine Mekke'yi tercih etmesi, kaynaklarda onun Şam'da bulunduğu sırada kâhin veya rahiplerden Mekke'de bir peygamber çıkacağını ve insanları karanlıktan aydınlığa çıkaracağını duymasıyla açıklanmaktadır (es-Selman, 2003, 6/207-208; İzzet, t.y., s. 7; Şaban, 1991, s. 5). Suheyb'in köleliği sırasında kaçıp Mekke'ye geldiğini bildiren bazı kaynaklar, Abdullah b. Cüd'an ile kurduğu ticari ortaklığın, yanında getirdiği paralar sayesinde mümkün olduğunu da belirtmektedir (el-Ubeydi, t.y., s. 8; es-Selman, 2003, 6/208; İbn Hişâm, 1955, 1/477).

Suheyb'in Mekke'ye gelişiyle ilgili rivayetler arasındaki farklılıklar, yalnızca tarihsel olayların aktarımındaki çeşitlilikten değil, aynı zamanda sahâbeye özgü biyografik veri üretme çabasından kaynaklanmaktadır. Farklı rivayetler, Suheyb'in yaşam öyküsünü şekillendirirken hem toplumsal konumunu hem de kişisel erdemlerini öne çıkarma amacı taşımaktadır. Ailesinin aktardığı bilgilere kaynaklarda yer verilmesi, Suheyb'in kölelik geçmişini ikinci plana iterek onun seçkin ve saygın bir sahâbî olarak sunulmasını sağlamaya yöneliktir. Bu durum, sahâbenin ahlâkî ve toplumsal örnek olarak sunulmasına yönelik bilinçli bir tutum olarak değerlendirilebilir.

Mekke'de insanlar, aksanı ve saçının kızzılığı sebebiyle Suheyb'i "er-Rûmî" lakabıyla anmaya başladılar. Zira onun Rum topraklarında uzun süre yaşamış olması, Arapça konuşmasını belirgin şekilde etkilemekteydi (en-Nîsâbü'rî, 1990, 3/449; es-Sahib, t.y., s. 69; es-Selman, 2003, 6/207; İbn Hişâm, 1955, 1/261; İbn Sa'd, 2001, 3/206; İbrahim, 2001, s. 8; İzzet, t.y., s. 7; Şaban, 1991, s. 6). Rumcanın etkisinden dolayı bazı Arapça kelimeleri doğru telaffuz edemiyordu ve konuştuğunda bazen ne demek istediği tam olarak anlaşılamıyordu. Zeyd b. Eslem'den yapılan rivayet Suheyb'in konuşmasındaki bozukluğu göstermesi açısından önemlidir: Zeyd b. Eslem ile Hz. Ömer bir gün Suheyb er-Rûmî'nin Aliyah'daki (Âliye) meyve bahçesine gitmişlerdi. Suheyb onları gördüğünde:

"Ya nâs! Ya nâs!" veya "Ye nes! Ye nes!" (Ey insanlar) diye seslenmiştir. Bunu duyan Hz. Ömer: *"Babası ölmeyesice insanları niye çağırıyor?"* demiş, Zeyd ise: *"O insanları çağırıyor, ismi Yahnas olan kölesini çağırıyor. Dilindeki sorundan dolayı ağzından bu şekilde çıktı."* demiştir (el-Beşir, 2009, s. 243-244; el-Bezzâr, 2009, 6/12; el-Ubeydi, t.y., s. 49; İbn Kuteybe, 1992, s. 265; İbnü'l-Esir, 1994, 3/38; Sabuncu, 2006, s. 161; Şenyayla, 2022, s. 22-23).

Aslen Arap olan Suheyb'in "er-Rûmî" olarak anılması, etnik kökeninden değil, hayatının bir dönemini Rum diyarında geçirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum, onun lakaplandırılmasında etnik kökeninden ziyade yaşadığı hayat tecrübesinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Dönemin toplumunda bireylerin tanınmasını kolaylaştıran bu tür lakaplar, aynı zamanda kökenden ziyade kişilerin sahip olduğu bireysel özelliklerin ve hayat tecrübelerinin ön plana çıkarıldığını ortaya koymaktadır.

3. Müslüman Olması ve Uğradığı Eziyetler

Hız. Peygamber, insanları Allah'ın birliğine, yalnızca Allah'a ibadet etmeye, putları ve yaptıkları her türlü kötülüğü terk etmeye davet etmeye başladığında daveti her eve, her meclise girdi. Mekke'de artık İslâm daveti dışında bir şey konuşulmaz oldu. Ancak Mekkeli müşrikler, Hız. Peygamber'in çağrısından oldukça rahatsız oldu ve İslâm davetine icabet edenler, Kureyşli müşriklerin eziyet ve işkencesine maruz kalmaya başladı. Kureyşliler bütün güçlerini Hız. Peygamber'in davetini ortadan kaldırmak için kullanmaktan çekinmiyordu (el-Beşir, 2009, s. 245, 251; el-Ubeydi, t.y., s. 17, 22, 31-32; İbn Sa'd, 2001, 3/229; Şaban, 1991, s. 8-9).

Hız. Peygamber, Kureyş'in düşmanlığı nedeniyle davetini Dârülerkam'da gözlerden uzak sürdürmek zorunda kaldı. Sahâbe ve İslâm'a girmek isteyenler, müşriklerin öğrenip kendilerine

eziyet etmesinden ve Hz. Peygamber'e ulaşmalarına engel olmalarından korktukları için yanına gizlice geliyorlardı. Bu durum, Hz. Peygamber'in Dârülerkam'da bulunduğu dönemde çok az kişinin İslâm'ı kabul etmesine neden oldu. İlahi mesajı duyup Dârülerkam'da Müslüman olan ilk kişilerden biri de Suheyb er-Rûmî'ydî. Suheyb'in İslâm'ı kabul eden kaçınıcı Müslüman olduğu bilinmemekle birlikte kaynaklar onun İslâm'ı kabul ettiği sırada Müslümanların sayısının otuzun biraz üzerinde olduğunu kaydetmektedir (el-Ubeydi, t.y., s. 16; es-Sahib, t.y., s. 70; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; Şaban, 1991, s. 8-9).

Hz. Peygamber'in yanında hidayet ve nur meşalesini taşıyan ilk sahâbî kafilesinin başında yer alan Suheyb, Allah'ın nuruyla tanıştığı ilk günden itibaren ahireti dünyaya tercih etmiştir. Hz. Peygamber'in tevhide davetinde, canı ve malıyla onun yanında yer alarak kendini bütünüyle Allah yoluna adanmış, iman, sabır, sadakat ve doğruluğun en güzel örneklerinden birini sergilemiştir (el-Beşir, 2009, s. 241).

Mekke döneminde köleler, yoksullar ve yabancılar için İslâm'a girmek, Kureyşli müşriklerin ağır baskı ve işkencelerine maruz kalmak anlamına gelmekteydi. Suheyb er-Rûmî, Mekke'de yalnız ve zayıf bir konumda olduğunu bilmesine rağmen Müslüman olduğunu açıkça ilan eden ve Kureyşlilerin saldırgan tutumuna meydan okuyan ilk müminlerden biri olmuştur. Kureyş'in zulmüne rağmen geri adım atmamış, imanından taviz vermemiştir. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği semavi mesaj yolunda her türlü eziyete sabırla katlanmış ve İslâm davetinin yayılması için büyük gayret göstermiştir. (el-Beşir, 2009, s. 252; el-Ubeydi, t.y., s. 22; Sabit, 2000, s. 97; Şaban, 1991, s. 10).

Suheyb er-Rûmî'nin hidayet ışığına ermesini, kendisiyle birlikte aynı gün Müslüman olan Ammâr b. Yâsir şu şekilde aktarmaktadır:

"Suheyb b. Sinân ile Dârülerkam'ın kapısında karşılaştım ve Peygamber oradaydı. Ona dedim ki: "Ne istiyorsun?" Bana cevap verdi: "Sen ne istiyorsun?" "Muhammed'in söylediklerini dinlemek için içeri girmek istiyorum dedim." Suheyb de: "Ben de aynı şeyi istiyorum." dedi ve ikimiz birlikte Peygamber'in yanına girdik. Bize İslâm'ı arz etti ve biz de kabul edip Müslüman olduk. Akşama kadar Peygamber efendimizle kaldık. Akşamleyin gizlice çıktık." (el-Beşir, 2009, s. 252; el-Ubeydi, t.y., s. 17; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/449; es-Selman, 2003, 6/208; İbn Sa'd, 2001, 3/206-208; İzzet, t.y., s. 8; Nemerî, 1992, 2/728; Sabit, 2000, s. 95; Şaban, 1991, s. 9-10).

Suheyb, Müslüman olduğunu açıkça ilan eden ilk yedi kişiden biridir. Müslüman olduğunu açıkça duyuran diğer altı kişi ise Hz. Peygamber, Hz. Ebû Bekir, Bilâl-i Habeşî, Habbâb b. Eret, Ammâr b. Yâsir ve Sümeyye Ümmü Ammâr'dır (el-Beşir, 2009, s. 246; es-Sahib, t.y., s. 71; İbnü'l-Esîr, 1994, 2/147, 3/38; Şenyayla, 2022, s. 38-39). Suheyb er-Rûmî Müslüman olduğunu duyurmasının ardından kendisini Mekke'de koruyacak kimsesi olmayan diğer Müslümanlar gibi Kureyşli müşriklerin zulmüne uğradı. Sahâbe; kırbaçlanmak, dövülmek ve demir zırh giydirilip güneşin altında uzun süre tutulmak gibi çeşitli işkencelere maruz kaldı (el-Beşir, 2009, s. 245, 249, 255; İbn Sa'd, 2001, 3/229; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü'l-Esîr, 1994, 2/147; İzzet, t.y., s. 8; Şenyayla, 2022, s. 40).

Müşrikler bir gün Ammâr b. Yâsir ile Suheyb'e şuurunu kaybedinceye kadar işkence etmişlerdir (el-Beşir, 2009, s. 245; İbn Sa'd, 2001, 3/229; Şenyayla, 2022, s. 40). Başka bir gün ise Suheyb maruz kaldığı işkenceler sonucu vücudunda meydana gelen yaralar sebebiyle uzun süre aynı şekilde, acı hissetmeden oturamaz hale gelmiştir (el-Beşir, 2009, s. 249; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/451).

Kendisini Mekke'de müşriklerin ağır baskı ve işkencelerinden koruyacak herhangi bir gücün veya kabile desteğinin olmadığını bilmesine rağmen Müslüman olduğunu açıkça ilan etmesi, Suheyb er-Rûmî'nin yalnızca imanının güçlü bir göstergesi olmakla kalmamış, aynı zamanda Mekke'deki diğer sahâbîler üzerinde de cesaret verici bir etki yaratmıştır. Suheyb, bu kararlı duruşuyla Mekke'deki mümin dayanışmasının ve İslâmî direnişin önemli sembollerinden biri haline gelmiştir.

4. Hicreti

İslâm davetinin yolu çetin ve meşakkatliydi. Ancak Kureyşli müşriklerin alaylarına, işkencelerine ve zulümlerine katlanıp, canını ve malını riske atmayı göze alanlar tarafından geçilebilirdi. Hz. Peygamber'e ulaşma yolunda karşılaşılan tüm engellere, müminlere getirdiği felaketlere rağmen Müslümanların sayısı her geçen gün artarken, aynı zamanda müşriklerin eziyetleri de giderek şiddetlenmekteydi. Bu durum karşısında Müslümanlar, bir süreliğine de olsa rahat edebilecekleri, çıkış yolu olabilecek bir yer arayışına girdiler. Hz. Peygamber'in Habeşistan'a hicret etmeleri için izin vermesi üzerine kadın ve erkek birçok mümin Habeşistan'a hicret etti. Habeşistan'a yapılan hicretler müşriklerin Mekke'deki Müslümanlar üzerindeki baskılarını yoğunlaştırmalarına yol açtı. Nihayet Hz. Peygamber Müslümanlara, dinlerini rahat yaşayabilmeleri için İslâm'ın girdiği Medine'ye hicret etmelerini emretti. Müslümanlar Medine'ye hicret ederken müşrikler üzerlerindeki kuşatmayı sıkılaştırıp hicret yollarını kapatmaya başladılar (el-Ubeydi, t.y., s. 31-32).

Kureyşliler, Müslümanlar Medine'ye hicret ettiklerinde güçlenip kendileri için tehlikeli olacaklarını düşündüklerinden, casuslar aracılığıyla onların hareketlerini yakından takip etmeye başladılar. Fakat Müslümanlar bütün engellemelere rağmen Medine'ye hicret etmeyi sürdürdü. Mekke'de, çeşitli nedenlerden dolayı hicret edemeyenler dışında az sayıda Müslüman kalmıştı ve bunlardan biri de Suheyb er-Rûmî idi (el-Beşir, 2009, s. 244; Şaban, 1991, s. 12). Bir rivayete göre Suheyb er-Rûmî, Hz. Peygamber ve Hz. Ebû Bekir ile birlikte hicret edecekti. Ancak Hz. Peygamber'in hicretinin ani gerçekleşmesi ve Suheyb'in müşrikler tarafından göz hapsinde tutulması sebebiyle, hicret gecesi onlara katılması mümkün olmadı (Sabit, 2000, s. 98; Sabuncu, 2006, s. 165; Şaban, 1991, s. 12-13; Şenyayla, 2022, s. 50).

Hz. Peygamber'in hicretinin ardından Mekkeliler, Suheyb'in de Medine'ye gitmesini engellemek amacıyla onun hareketlerini yakından takip etmeye başladılar. Medine'de bulunan Hz. Peygamber'e ulaşmak için uygun bir fırsat kollayan Suheyb er-Rûmî, hasta numarası yapınca Kureyşliler onun hasta olduğuna inanıp kaçamayacağına kanaat getirdiler ve gözetlemeyi bırakıp uyudular. Suheyb, Kureyşlilerin kendisini takip etmeyi bıraktığından emin olunca Rebûlevvel ayının ortasında bir gece mallarını ve altınlarını saklayıp devesine binerek hızla Medine'ye doğru yola çıktı (el-Mizzî, 1980, 13/238; es-Sahib, t.y., s. 71-72; İbn Sa'd, 2001, 3/209; İbn Şebbe, 1987, 2/479-480; İbnü'l-Esir, 1994, 3/38; İzzet, t.y., s. 9-11; Sabit, 2000, s. 98; Şaban, 1991, s. 12-13).

Sabah olduğunda Suheyb'in Medine'ye kaçtığı anlaşıldığında, Kureyş'in liderleri onu yakalamaları için arkasından hızlı atlarla birkaç adam gönderdiler. Adamlar kendisine ulaştığında Suheyb devesinden inerek onları cesaretle savaşıma hazır bir şekilde karşıladı. Sadağını çıkarıp onlara:

"Ey Kureyşliler! Siz benim ne kadar iyi bir atıcı olduğumu biliyorsunuz. Yanıma yaklaşırsanız vallahi sadaktaki her okumla birinizi vuracağım ve en son kılıcım elimden düşünceye kadar sizinle savaşacağım. Ne yaparsanız yapın." dedi.

Bu sözler üzerine Kureyşliler:

"Bize geldiğinde hakir ve değersiz idin. Servetin bizimle arttı ve zenginleştin. Şimdi paran ve canınla mı yola çıkmak istiyorsun? Vallahi böyle olmayacak." dediler.

Kureyşlilerin sözlerini işiten Suheyb:

"İsterseniz Mekke'deki malımı size bırakırım. İsterseniz de savaşın"

dediğinde Kureyşliler Suheyb'in Mekke'de sakladığı mallarına karşılık onu serbest bırakmayı kabul etti. Bu şekilde anlaşmaları üzerine Suheyb er-Rûmî mallarının yerini söyledi ve Kureyşliler onun dürüstlüğünden emin olduklarından sözlerinden şüphe etmediler. Sözlerinin doğruluğuna dair ondan herhangi bir delil veya yemin dahi istemeden yoluna devam etmesine izin verdiler. Böylece Suheyb er-Rûmî dinini kurtarmak ve Hz. Peygamber'e katılmak için

hicret yolunda Mekke’de uzun yıllar boyunca kârlı ticaretin kendisine kazandırdığı bütün servetinden tereddüt etmeden vazgeçti ve Kubâ’da Hz. Peygamber’e ulaşıncaya kadar yolculuğuna tek başına devam etti (Ebû Ca’fer, t.y., s. 73; el-Beşir, 2009, s. 244-246, 249, 256; el-Mizzî, 1980, 13/238; el-Ubeydi, t.y., s. 32-33; en-Nisâbü’rî, 1990, 3/451; es-Sahib, t.y., s. 71-72; İbn Hişâm, 1955, 1/477; İbn Sa’d, 2001, 3/209-210, 471; İbn Şebbe, 1987, 2/479-480; İbnü’l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü’l-Esîr, 1994, 3/38; İzzet, t.y., s. 10-11; Sabit, 2000, s. 97-98; Şaban, 1991, s. 14-16).

Suheyb er-Rûmî’nin hicret edebilmek için tüm mal varlığından vazgeçmesi, bireysel fedakârlığının ötesinde, erken İslâm toplumunda imanın maddi değerlerin önüne geçmesinin somut bir örneğidir. Bu davranışı, sahâbiler tarafından iman ve sadakatin bir ölçütü olarak kabul görmüş, Suheyb de fedakârlığın ve bağlılığın sembolü haline gelmiştir.

5. Medine’deki Yaşamı

Suheyb er-Rûmî, Medine’deki yeni hayatından son derece memnundu. Ebû Cehil ve Übey b. Halef gibi zalim Kureyşli müşriklerden uzak, güven içerisindeydi. İbadetlerini rahatlıkla yerine getiriyor, dilediği zaman Hz. Peygamber’e rahatça ulaşıyor ve onun ilminden istifade ediyordu. Hz. Peygamber ile geçirdiği süre onun imanını, İslâm davetine olan sevgisini ve bağlılığını daha da güçlendirdi (el-Ubeydi, t.y., s. 38-39). Medine’ye hicret ettikten sonra Suheyb er-Rûmî, bir rivayete göre ilk önce Hubeyb b. İsâf’ın (İbn Hibbân, 1975, 1/53; İbn Hişâm, 1955, 1/477) diğer bir rivayete göre ise bekâr sahabilerin konuk edildiği Sa’d b. Heyseme’nin evinde kaldı. Mescid-i Nebevî’nin inşasından sonra Suffe’de kalmaya başlayan Suheyb, daha sonra Hz. Peygamber’in kendisine tahsis ettiği eve taşındı (Efendioğlu, 2009, s. 476; İbn Sa’d, 2001, 3/210; Şenyayla, 2022, s. 57-58). Hz. Peygamber, Medine’de İslâm toplumunu şekillendirme sürecinde Ensar ile muhacirler arasında kardeşlik bağı kurarken Suheyb’i Hâris b. Sımme ile kardeşleştirdi. Bu uygulama Medine’deki Müslümanlar arasındaki sosyal dayanışmayı güçlendirdi (Ebû Ca’fer, t.y., s. 73; el-Ubeydi, t.y., s. 37; es-Sahib, t.y., s. 70; İbn Sa’d, 2001, 3/210, 471; İbnü’l-Esîr, 1994, 1/615; Şaban, 1991, s. 16).

5.1. Hz. Peygamber’e Yakınlığı ve Faziletleri

Hz. Peygamber Suheyb er-Rûmî’yi sever ve onu gördüğünde mutluluk hissederdi. Çünkü Suheyb mizah özelliğiyle öne çıkar ve bulunduğu meclislerde zarif ve güzel bir ortam oluştururdu. Şakalarıyla dostluk ortamı oluşturan Suheyb er-Rûmî arada Hz. Peygamber’e de latifede bulunurdu. Hz. Peygamber, Suheyb’in zekâsını gösteren esprilerini duyduğunda tatlı tatlı gülerdi. Özellikle hicretten sonra Hz. Peygamber’in Suheyb’e sevgisi daha da arttı. Kubâ’ya henüz ulaştığında meydana gelen bir olay Suheyb er-Rûmî’nin şakacılığını ve Hz. Peygamber’in ona olan sevgisini göstermesi bakımından kayda değerdir (el-Beşir, 2009, s. 259; İbn Kuteybe, 1992, s. 265; Sabit, 2000, s. 99; Şaban, 1991, ss. 16-17). Hz. Peygamber ve içlerinde Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer’in de bulunduğu sahâbi topluluğuna Külsûm b. Hidm tarafından hurma ikram edilmişti. Yolculuğu sırasında gözlerinden biri rahatsızlanan ve yiyecek sıkıntısından dolayı oldukça acıkmış olan Suheyb ikram edilen hurmaları büyük bir iştahla yemeye başladı. Bunu gören Hz. Ömer: *“Ya Resulullah! Suheyb’i görüyor musun? Gözünde sıkıntı var ama hurma yiyor.”* dediğinde Hz. Peygamber Suheyb’e: *“Gözün rahatsızken hurma mı yiyorsun?”* dedi. Hz. Peygamber’in sözü üzerine Suheyb: *“Sağlıklı olan ikinci gözümle yiyorum.”* deyince Hz. Peygamber dişleri görünene kadar gülümsemiştir (el-Beşir, 2009, s. 244; el-Ubeydi, t.y., s. 46; en-Nisâbü’rî, 1990, 3/451; İbn Asâkir, 1995, 24/230; İbn Sa’d, 2001, 3/209; Nesâî, 1984, s. 51; Sabit, 2000, s. 99; Şaban, 1991, s. 17).

Mekke’de uzun süre Hz. Peygamber’in yanında bulunan Suheyb er-Rûmî, Medine’ye hicretinden sonra da Hz. Peygamber’in yanından ayrılmamış; ona seferlerinde, meclislerinde eşlik ederek daima yakınında olmuş ve bununla her zaman gurur duymuştur. Hz. Peygamber ise Suheyb er-Rûmî’nin kalbindeki imanın sağlamlığını bilmesi sebebiyle onu kendisine yakın tutmuş; meclislerinde görmediği zamanlarda onu sorarak Suheyb’e verdiği değeri göstermiştir (Şaban, 1991, s. 10-20).

Dindarlığı, güzel ahlâkı, sükûneti, esprili ve cömertliğiyle tanınan Suheyb er-Rûmî, her zaman tefekkür eder, muhtaçlara ve yetimlere yardım ederek malını Allah rızası için harcardı. Hz. Peygamber, Hz. Ömer ve Hz. Ali'den ilim tahsil eden Suheyb'in öğrencileri arasında sahâbe ve tabiîn neslinden Abdullah b. Ömer, Câbir b. Abdillâh el-Ensârî, Eslem Mevla Ömer b. Hattab, Abdurrahman b. Ebi Leyla ve Kâ'b el-Ahbar gibi isimler yer almaktadır (İbrahim, 2001, s. 10; Sabit, 2000, s. 99).

5.2. Katıldığı Savaşlar

Suheyb er-Rûmî Medine döneminde Hz. Peygamber ile birlikte İslâm sancağı altında müşriklere ve Yahudilere karşı cihatta bulunmuş, Bedir, Uhud ve Hendek başta olmak üzere gazve ve seriyyelerin tamamına katılarak İslâm'ın yayılmasına hizmet etmiştir (el-Beşir, 2009, s. 259; el-Mizzî, 1980, 13/239; el-Ubeydi, t.y., s. 43; en-Nîsâbûrî, 1990, 3/449-450; es-Sahib, t.y., s. 71; İbn Sa'd, 2001, 3/209; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; İzzet, t.y., s. 13). Suheyb, Hz. Peygamber'e savaşlardaki yakınlığını ve askeri seferlere katılımını: *"Her savaşa ve seriyyeye katıldım. Her biatte yanındaydım. Peygamberimizin şahit olduğu her şeye ben de şahit oldum. Hangi sefere katıldıysa ben de mutlaka katıldım. İster İslâm'ın başlangıcında ister sonunda olsun yapılan bütün gazvelerde Peygamber'in ya sağında ya solundaydım. Müslümanların önlerinde korktukları ne varsa önlerindeydim. Arkalarında korktukları ne varsa ben yine arkadaydım. Peygamberi, vefatına kadar düşmanlarıyla karşı karşıya bırakmadım, hep arasındaydım."* sözleriyle ifade etmiştir (el-Beşir, 2009, s. 255; el-Ubeydi, t.y., s. 45; en-Nîsâbûrî, 1990, s. 3/451; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; Sabit, 2000, s. 97; Şaban, 1991, s. 10-13). Bu ifadeler onun yalnızca sadakatini değil, aynı zamanda askeri yetkinliğini de ortaya koymaktadır. Nitekim Mekke'de bulunduğu dönemde silah kullanmayı öğrenmek arzusuyla boş vakitlerini ok ve mızrak talimi yaparak değerlendirmiş, bu silahları kullanmadaki yeteneğiyle büyük bir şöhrete ulaşmıştı. Bununla birlikte kılıç kullanımı ve temel savaş tekniklerini de öğrenmişti (Şaban, 1991, s. 7).

Kaynaklarda Suheyb er-Rûmî hakkında yer alan bilgiler onun hem savaşlardaki rolünü hem de İslâm toplumundaki konumunu tespit etmek açısından kayda değerdir. Müslümanlar, Mekke döneminde müşriklerin her türlü eziyet ve baskılarına sabırla katlanmış, zalimlerin cezalandırılacağı ilahî vaktin gelmesini beklemişlerdir. Savaş meydanlarında Allah'ın düşmanlarından Ebû Cehil ve Übey b. Halef gibi bazı önde gelen müşrikler öldürülmüş, ancak bunların bir kısmı henüz cezalandırılmamıştı. Hudeybiye yılında Müslümanlarla Mekke müşrikleri arasında antlaşma yapılacağı sırada, henüz Müslüman olmamış olan Ebû Süfyân, Selmân-ı Fârisî, Suheyb er-Rûmî ve Bilâl-i Habeşî'nin yanına yaklaştığında bu üç sahâbî, Ebû Süfyân'ı kastederek: *"Vallahi, Allah'ın kılıçları henüz Allah'ın düşmanının boynunu kesmedi."* demişlerdir. Bunu öğrendiğinde Hz. Ebû Bekir onlara: *"Bunu Kureyş'in şeyhi ve seyyidine mi söylediniz?"* diyerek tepki göstermiş ve Hz. Peygamber'in yanına giderek durumu anlatmıştır. Hz. Peygamber'in: *"Söylediğin sözle onları belki kızdırdın. Eğer onları kızdırdıysan, Rabbini kızdırmış olursun."* demesi üzerine Hz. Bekir yaptığından pişman olmuş, ardından onların yanına giderek: *"Ey kardeşlerim! Sizi kızdırdım mı?"* diye sormuş, onlar da: *"Hayır ey Ebû Bekir! Allah seni bağışlasın, kardeşim."* diyerek özrünü kabul etmişlerdir (el-Beşir, 2009, s. 248-256; el-Ubeydi, t.y., s. 44-46; Nemerî, 1992, 2/732-733).

Hz. Peygamber, Bedir Savaşı'ndaki cesaret ve başarılarından dolayı Bilâl b. Rebâh, Âmir b. Führeyre ve Suheyb er-Rûmî'ye ganimetten beşer hisse vermiştir (Vâkıdî, 1989, 1/155). Benî Nadîr Gazvesi'nden sonra ise Hz. Peygamber ganimeti doğrudan taksim etmeyerek ashâbından bazılarını yardımda bulunmuştur. Bu kapsamda muhacirlerden Hz. Ebû Bekir'e Hacer Kuyusunu, Hz. Ömer'e Cerem Kuyusunu, Abdurrahman b. Avf'a Süvâle, Zübeyr b. Avvâm ile Ebû Seleme b. Abdilesed'e el-Büveyle, Sehl b. Huneyf ile Ebû Dücâne'ye İbn Hârişe adıyla bilinen yeri Suheyb er-Rûmî'ye ise ed-Darrâta'yı vermiştir (İbn Sa'd, 2001, 2/54; Mâveridî, 1994, 14/37-38; Vâkıdî, 1989, 1/379-380). Kaynaklarda Suheyb er-Rûmî'nin katıldığı savaşlarda Osman b. Malik b. Ubeydillah b. Amr b. Kâ'b, el-Hâris b. Münebbih b. el-Haccac,

Hişam b. Ebû Huzeyfe b. el-Muğire'yi öldürdüğü rivayet edilmektedir (Begavî, 2000, 3/334; İbn Hişam, 1955, 1/710-715; Vâkıdî, 1989, 1/149).

Suheyb'in Hz. Peygamber'e yakınlığı ve tüm gazvelere katılması, onun güçlü imanını, cesaretini, askeri yetkinliğini ve toplumsal sorumluluk bilincini açıkça ortaya koymaktadır. Savaşlarda ve Hz. Peygamber'in ganimet dağıtımındaki yeri bireysel erdemler ile toplumsal işleyiş arasındaki ilişkiyi somutlaştırmakta ve erken İslâm toplumunda düzen, adalet ve dayanışma kavramlarının nasıl uygulandığını ortaya koymaktadır.

6. Hulefâ-yi Râşidîn ile İlişkileri ve Vefatı

Kaynaklar incelendiğinde, Hz. Ebû Bekir'in hilafeti döneminde Suheyb er-Rûmî ile ilişkisine dair ayrıntılı bilgiye rastlanmamaktadır. Buna karşılık Hz. Ömer dönemine ait rivayetler daha fazladır ve iki isim arasındaki yakın ilişki daha belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır. Hz. Ömer, Allah yolunda bütün malını feda eden, gününü ibadetle geçiren, ihtiyacı olanlara yardım elini uzatan, fakir ve yetimleri kollayıp sofrasına davet eden Suheyb er-Rûmî'ye büyük sevgi ve saygı beslemekteydi (el-Bezzâr, 2009, 6/12; el-Ubeydi, t.y., s. 49; Şaban, 1991, s. 19-20). Onun Suheyb'e verdiği değer yalnızca şahsi özelliklerinden değil, sahip olduğu kuvvetli imandan da kaynaklanmaktaydı. Nitekim Hz. Ömer'in: *"Suheyb ne güzel insandır. Allah'tan korkmasaydı bile günah işlemezdi. Allah'tan korktuğu halini siz düşünün."* sözü, Suheyb'in ahlâkı ve imanına duyduğu hayranlığı açıkça göstermektedir (el-Beşir, 2009, s. 248).

Hz. Ömer, Suheyb'i takdir etmekle birlikte bazı hususlarda onu eleştirmekteydi. Rivayete göre Hz. Ömer bir gün ona: *"Senin üç özelliğin dışında hiçbir yanışın yok. Onlar olmasaydı kimse senden üstün olamazdı."* dediğinde Suheyb onun kendisi hakkında ne diyeceğini merakla beklemeye başladı. Hz. Ömer konuşmasına devam ederek: *"İlki Arap olmana rağmen Acem gibi konuşman. İkincisi peygamber ismi olan Ebû Yahya künyesini kullanman¹ ve üçüncüsü malını israf etmen."* dedi (Belâzürî, 1996, 1/181; el-Bezzâr, 2009, 6/12; el-Ubeydi, t.y., s. 49; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/450; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; Şaban, 1991, s. 18-19). Hz. Ömer sözünü bitirdikten sonra Suheyb er-Rûmî: *"Dildeki problemim küçük yaşta Rumlar tarafından esir edilmemden ve onların aksanını almamdan kaynaklı. Benî Nemîr kabilesine mensubum. Ebû Yahya künyesini kullanıyorum, bana bu künyeyi Hz. Peygamber verdi. Malımı harcamaya gelince onu gerekli şekilde kullanıyorum israf etmiyorum."* (Begavî, 2000, 3/345; Belâzürî, 1996, 1/181; el-Bezzâr, 2009, s. 6; el-Ubeydi, t.y., s. 50; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38), cevabını verdikten sonra infak konusundaki hassasiyetini Hz. Peygamber'den naklettiği bir hadis ile temellendirmiştir: *"Hz. Peygamber'den bir şey duydum: "Sizin en hayırlınız yemek yediren kimsedir."* (İzzet, t.y., s. 14; Sabit, 2000, s. 99; Şaban, 1991, s. 20).

Hz. Ömer döneminde Ebû Süfyân ile Süheyl b. Amr arasında geçen bir konuşma da Suheyb er-Rûmî'nin İslâm toplumundaki konumunu göstermesi açısından önemlidir. Süheyl b. Amr, Ebû Süfyân ve Kureyş'in önde gelenleri bir gün Hz. Ömer'in yanına geldiler. Hz. Ömer kendi gibi Bedir Ehli'nden olan Suheyb er-Rûmî, Ammâr b. Yâsir ve Bilal Habeşi ile birlikte onları karşılamak için dışarıya çıktı ve sonra hep birlikte oturdular. Onlardan ayrıldıktan sonra Ebû Süfyân yanındakilere: *"Hiç bugünkü gibi bir gün görmedim. Ömer kölelerin yanında oturmasına izin veriyor ama bize iltifat etmiyordu."* dedi. Bunun üzerine Süheyl b. Amr ona ve Kureyş'in önderlerine: *"Vallahi ben sizin yüzlerinizdekini görüyorum. Eğer kızacaksanız kendinize kızın. İslâm daveti size de onlara da geldi. Ama onlar daveti kabul etmede hızlı davrandılar. Siz onların aksine davete soğuk bakıp ağırdan aldınız. Vallahi sizi geçtikleri fazilet sizin takıldığınız şeyden (Hz. Ömer'in onlara iltifat etmemesi) çok daha önemlidir. Çünkü siz*

¹ Nisâbü'rî, Hz. Ömer'in Suheyb'e Meryem Suresi 7. ayetten yola çıkarak *"Zekeriya bile Ebû Yahya künyesini kullanmadı. Sen nasıl bu künyeyi kullanıyorsun?"* dediğini kaydetmektedir (en-Nisâbü'rî, 1990, s. 3/450). Hz. Ömer, Müslümanların peygamberlere ait künyeleri kullanarak bundan şeref elde edeceklerini ve bunun ahirette kendilerine fayda sağlayacağını düşündüklerini sezdiğinden, bu tür künyelerin kullanılmasını uygun bulmamaktaydı (el-Ubeydi, t.y., s.51).

çok daha fazlasını kaybettiniz. (İslâm'a geç girmeleri) Onlar (Suheyb er-Rûmî, Bilâl-i Habeşî ve Ammâr b. Yasîr) İslâm'da sizi geçtiler ve artık bu hususta sizin yapabileceğiniz bir şey yok. Onların yaptıkları cihata bakın ve sizde buna sıkı sıkıya tutunun. Olur ki Allah size bu cihatla şehadet nasip eder." dedi ve oradan ayrıldılar (el-Beşir, 2009, s. 248; Mâverdî, 1994, 16/55).

Hiz. Ömer'in Suheyb'e verdiği değerin en somut göstergelerinden biri de suikaste uğradıktan sonra namazları kıldırma görevini ona vermesidir (İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İzzet, t.y., s. 14). Hiz. Ömer'in suikaste uğradığını öğrenen Suheyb er-Rûmî, hızla Hiz. Ömer'in yanına geldi ve onu gördüğünde ağlamaya başladı. Suheyb'in ağladığını gören Hiz. Ömer ona: *"Benim için mi ağlıyorsun?"* diye sordu. Suheyb: *"Vallahi senin için ağlıyorum. Ey müminlerin emiri!"* deyince Hiz. Ömer: *"Vallahi Resûlullah'dan bir şey duydum. O buyurdu ki: "Uğruna ağlanan, azap görür."* dedi (el-Bezzâr, 2009, 1/345). Ölümünün yaklaştığını hissettiğinde Hiz. Ömer, kendisinden sonraki halifeyi seçmeleri için altı kişilik bir şura heyeti oluşturdu. Sonra insanların yanında, yeni halife göreve başlayana kadar Suheyb'e namaz kıldırmasını üç kere emretti ve Suheyb de Hiz. Osman halife seçilinceye kadar namaz kıldırma devam etti (Belâzurî, 1996, 5/504; Dineverî, 1998, 2/50; el-Beşir, 2009, s. 247; el-Ezdî, 1991, s. 335; es-Sahib, t.y., s. 71; ez-Zehbî, 2006, 3/355; İbn Sa'd, 2001, 3/210-211; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; Mâverdî, 1994, 2/322; Nemerî, 1992, 2/732; Sabit, 2000, s. 99; Şaban, 1991, s. 21). Pek çok sahâbi arasından Suheyb er-Rûmî'nin halife tarafından tercih edilmesi aslında bir seçimdi. Halifenin Suheyb'i seçmesi ise sesinin tatlılığından, sözlerinin niteliğinden değil, imanının gücündendi (İzzet, t.y., s. 15).

Hiz. Ömer'in vefatından sonra cenaze namazını da Suheyb er-Rûmî kıldırmasıdır. Fakat kaynaklarda cenaze namazının Suheyb er-Rûmî tarafından kıldırılmasına dair iki farklı görüş bulunmaktadır. İlk görüş Suheyb er-Rûmî'nin Hiz. Ömer'in cenaze namazını halifenin vasiyeti doğrultusunda kıldıracağı yönündedir (el-Ubeydi, t.y., s. 51). Diğer görüşe göre ise Suheyb er-Rûmî'nin cenaze namazını kıldırması, onun vakit namazlarını kıldırmasından dolayı Hiz. Ömer'in cenaze namazını da kıldırması gerektiğini düşünen Müslümanların ortak kararı sonucunda² gerçekleşmiştir (Ebû Ca'fer, t.y., s. 14; el-Beşir, 2009, s. 247; İbn Sa'd, 2001, 3/210-211). Hiz. Ömer'in defni sırasında kabrine inenler arasında halifenin oğlu Abdullah, eniştesi Said b. Zeyd ve Hiz. Osman'ın yanı sıra Suheyb er-Rûmî'nin de bulunması Hiz. Ömer ile Suheyb arasındaki yakınlığı göstermesi açısından kayda değerdir (İbn Sa'd, 2001, 3/342).

Kaynaklarda Hiz. Osman döneminde Suheyb er-Rûmî ile olan ilişkisi hakkında sadece Hiz. Osman'ın Suheyb'den bir ev satın aldığı bilgisi bulunmaktadır. Bazı kaynaklar Suheyb er-Rûmî'nin, Hiz. Osman'a evini hayatı boyunca içinde oturma şartıyla sattığını kaydederken (en-Nevevî, 1997, 9/361; İbn Hazm, t.y., 7/331), Dineverî ise Hiz. Osman'ın evi alırken Suheyb'in hayatı boyunca orada oturmasını şart koştuğunu aktarmaktadır (Dineverî, 1998, 6/270). Buna karşın Hiz. Osman ile Suheyb er-Rûmî arasındaki söz konusu alışverişin sahâbiler arasında tartışma konusu olması ve sahâbilerin tamamının bu satışın caiz olmadığı konusunda hemfikir olduğu yönündeki bilgi birinci rivayeti destekler niteliktedir (İbn Hazm, t.y., 7/331, 536).

Fitne olayları ortaya çıkmaya başladığında Suheyb er-Rûmî hadisler doğrultusunda fitneden uzak durmaya çalışmasına rağmen (el-Beşir, 2009, s. 257), Hiz. Ali döneminde Talha ve Zübeyr'in biati meselesinde onun adının da geçtiği görülmektedir. Hiz. Aişe Hiz. Osman'ın kanı için ortaya çıktığında Basra kadısı Kâ'b b. Sûr Medine'ye gelerek: *"Ey Medine halkı! Ben Basra halkının elçisiyim. Talha ve Zübeyr Ali'ye biate zorlandılar mı yoksa isteyerek mi biat ettiler?"* diye sorduğunda Usame b. Zeyd ayağa kalkarak onların biate zorlandığını söyledi. Bunun üzerine Temmâm b. Abbas, Usame'nin yakalanmasını emretti ve Sehl b. Huneyf ile halk Usame'nin sözlerine itiraz ederek üzerine atıldılar. Suheyb er-Rûmî, Ebû Eyyûb el-Ensârî ve

² İbn-Kesîr ile Belâzurî, Hiz. Ömer'in cenazesi getirildiğinde Hiz. Ali ve Hiz. Osman'ın cenaze namazını kıldırma istediğini fakat Abdurrahman b. Avf'ın onlara *"Bu konuda sizlerin yetkisi yok. Bu, Ömer'in insanlara namaz kıldırmasını emrettiği Suheyb'e aittir."* dediğini ve Suheyb'in öne geçerek cenaze namazını kıldıracağını kaydetmektedir (Belâzurî, 1996, 10/430; İbn Kesîr, 1988, 7/163).

Muhammed b. Mesleme'nin de aralarından bulunduğu bazı sahabeler Usame'nin öldürülmesinden korktukları için: *"Usame'nin söylediği doğrudur."* diyerek ona destek verince Usame'yi bıraktılar. Suheyb, Usame'nin elini tuttu ve evine götürdü. Sonra ona: *"Bizim gibi elinden geldiği kadar sussaydın."* dediğinde Usame: *"Böyle olacağını zannetmedim."* diyerek olayın bu dereceye varacağını düşünmediğini belirtti. Davranışıyla Usame'nin cevabının yol açacağı kötü sonuçları engelleyen Suheyb er-Rûmî, bu olaydan sonra hayatının geri kalanını ibadetle geçirdi. Medine'ye, bilhassa devam eden fitneye ilişkin soru sormak için yanına gelenlerin sorularını da cevaplamadı. Suheyb'in bütün çabası fitneyi henüz beşikte iken bastırmak içindi (el-Beşir, 2009, s. 249, 258; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/451; et-Temîmî, 1993, s. 128).

Hiz. Ali'nin hilafeti döneminde hicri 38 Şevval/659 Mart ayında Medine'de vefat eden Suheyb er-Rûmî'nin cenaze namazı Sa'd b. Ebû Vakkâs tarafından kıldırıldı ve Cennetü'l Baki'ye defnedildi. Kaynaklar Suheyb'in vefat ettiği yıl üzerinde ittifak etmekle birlikte vefat ettiğindeki yaşı hakkında farklı bilgiler aktarmaktadır. Kaynakların bir kısmında Suheyb er-Rûmî'nin vefat ettiğinde 70 yaşında olduğu belirtilirken (Efendioğlu, 2009, s. 476; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/449; İbn Asâkir, 1995, 24/245; İbn Kuteybe, 1992, s. 265; İbn Sa'd, 2001, 3/209; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; Şaban, 1991, s. 22), bazı kaynaklarda ise 73 yaşında vefat ettiği kaydedilmektedir (Begavî, 2000, 3/343; el-Ubeydi, t.y., s. 51; İbrahim, 2001, s. 11; Nemerî, 1992, 2/733).

Genel olarak değerlendirildiğinde Suheyb er-Rûmî'nin Hulefâ-yi Râşidîn döneminde diğer halifelere kıyasla Hiz. Ömer ile yakın ilişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum; Hiz. Ebû Bekir'in hilafetinin kısa sürmesi, Hiz. Osman dönemindeki siyasi şartlar ve Hiz. Ali dönemindeki fitne ortamı gibi tarihî sebeplerle açıklanabilir. Bununla birlikte Suheyb'in Hiz. Ömer ile olan yakınlığı, büyük ölçüde Medine döneminde Hiz. Peygamber'in yakın çevresinde birlikte bulundukları süreçteki yoğun etkileşimlerinden kaynaklanmaktadır. Suheyb er-Rûmî'nin fitne zamanlarında sergilediği temkinli ve birleştirici siyasi tutum, erken dönem İslâm toplumunda ortaya çıkan iç çatışmalar karşısında Müslümanların birlik ve istikrarını önceleyen sağduyulu bir yaklaşımın yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu tavır onun hem sahâbe arasındaki saygınlığını artırmış hem de Medine toplumunun sosyal dayanışmasına katkı sağlamıştır. Ebû Süfyan'ın, Hiz. Ömer'in Suheyb, Bilâl ve Ammâr gibi isimlere gösterdiği ilgi karşısında rahatsızlık duyması üzerine Süheyl b. Amr'ın verdiği cevap ise İslâm'da üstünlüğün soy ve statüye değil, iman ve amele bağlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

7. Hakkında Nazil Olan Ayetler

Suheyb er-Rûmî, hicret yolculuğunun ardından Kubâ'ya ulaşır Hiz. Peygamber ve sahâbenin yanına vardığında, onu gören Hiz. Peygamber mutlu bir şekilde Suheyb'e yaklaşarak iki kez: *"Ey Ebû Yahya! Ticaretin kazançlı oldu."* buyurmuştur (el-Mizzî, 1980, 13/238; el-Ubeydi, t.y., s. 33; en-Nisâbü'rî, 1990, 3/450; es-Sahib, t.y., 71-72; İbn Hişâm, 1955, 1/477; İbn Sa'd, 2001, 3/209; İbn Şebbe, 1987, 2/479-480; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; İbnü'l-Esîr, 1994, 3/38; İzzet, t.y., s. 13; Sabit, 2000, s. 98; Şaban, 1991, s. 14-15). Bu sözler üzerine büyük bir sevinç yaşayan Suheyb, şaşkınlıkla: *"Ey Allah'ın Resulü! Vallahi yolda kimse beni gelip geçmedi. Bu haberi sana Cibril dışında kimse vermiş olamaz"* demiştir (en-Nisâbü'rî, 1990, 3/450; İzzet, t.y., s. 13). Bu olayın ardından, Suheyb'in fedâkarlığını teyit eden Bakara Suresi 207. âyeti: *"İnsanlardan öylesi de vardır ki, kendisini Allah'ın hoşnutluğunu kazanmaya adanmıştır. Allah, kullarına çok şefkatlidir"* nazil olmuştur (el-Beşir, 2009, s. 241; es-Sahib, t.y., s. 71; İbn Asâkir, 1995, 24/222; İbn Sa'd, 2001, 3/209; İbn Şebbe, 1987, 2/480; İbnü'l-Cevzî, 2000, 1/162; Şaban, 1991, s. 15).

Kaynaklarda yer alan bir başka rivayete göre Suheyb er-Rûmî, Müslümanlara eziyet eden ve Bedir günü de eziyet etmeye devam eden bir müşriği savaş meydanında öldürmüştür. Ancak başka bir sahâbi Hiz. Peygamber'in huzuruna gelerek öldürülen müşriği kendisinin öldürdüğünü söylemiş ve Hiz. Peygamber de bu haberi duyduğunda sevinmiştir. Gerçeği bilen Amr b.

Abdurrahman, Suheyb'in yanına gelerek: *"Peygamber efendimize o adamı senin öldürdüğünü haber ver. Çünkü o senin yaptığını sahipleniyor."* diyerek gerçeği açıklamasını istemiş ise de, Suheyb: *"Ben onu yalnızca Allah için ve O'nun Resûlü için öldürdüm."* şeklinde karşılık vermiştir. Daha sonra Amr b. Abdurrahman Hz. Peygamber'in huzuruna çıkarak: *"Ey Allah'ın Resûlü! Onu Suheyb öldürdü."* demiştir. Bunun üzerine Hz. Peygamber Suheyb er-Rûmî'ye dönerek: *"Öyle mi, Ey Ebû Yahya?"* diye sorduğunda Suheyb: *"Evet, Ey Allah'ın Resûlü!"* şeklinde cevap vererek durumu onaylamıştır. Bunun ardından Allah Teâlâ, bu olaya işaret eden: *"Ey iman edenler! Niçin yapmadığınız ve yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?"* (Saf, 61/2) âyetini indirmiştir (Sa'lebî, 2002, 9/302).

Abdullah b. Mesud'dan nakledilen bir rivayete göre ise Uyeyne b. Hısn ve Akra' b. Hâbis, Hz. Peygamber'in yanına gelmiş ve onu Bilâl-i Habeşî, Ammâr b. Yâsir, Suheyb er-Rûmî, Habbâb b. Eret gibi sosyal statü bakımından zayıf kabul edilen müminlerle birlikte otururken görmüşler ve alay edip küçümsemişlerdir. Ardından Hz. Peygamber'in yanına gelerek yalnız kaldıklarında: *"Biz, senin yanında özel bir yerimizin olmasını istiyoruz ki, Araplar bu sayede bizim konumumuzu tanısin. Zira Arap kabileleri sana gelecek ve biz, bu kölelerle birlikte görülmekten utanıyoruz. Onların kavminden olmasına razı oluyor musun? Biz onlara mı tabi olacağız? Onlar Allah'ın davetinde bizden daha mı üstünler? Biz sana geldiğimizde, onları yanından kaldır; işimiz bittikten sonra istersen onları tekrar yanına çağırırsın. Belki sana tabi oluruz."* dediler. Hz. Peygamber bu talebe: *"Evet"* şeklinde karşılık verince, onlar: *"Bize bir yazı yaz"* demişlerdir. Bunun üzerine Hz. Peygamber yazı yazmak için bir sayfa istemiş ve Hz. Ali'yi çağırmıştır. O sırada Cebrâil: *"Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesaplarından sana sorumluluk yoktur, senin hesabından da onlara sorumluluk yoktur ki onları yanından uzaklaştırıp da zalimlerden olasın."* (En'âm, 6/52) âyetiyle geldi. Sonra (Cebrail) Akra' ve arkadaşının sözlerine karşılık şöyle dedi: *"Aramızda Allah'ın kendilerine lütufta bulunduğu kimseler de bunlar mı?" demeleri için onların bir kısmını diğerleriyle işte böyle imtihan ettik. Allah şükredenleri bilmez mi?"* (En'âm, 6/53). Ardından (Cebrail): *"Âyetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selâm size! Rabbiniz kendine, merhamet etmeyi yazdı. Gerçek şu ki, sizden kim bilmeyerek bir kötülük yapar da ardından tövbe edip kendisini düzeltirse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."* (En'âm, 6/54) dedi. Bu âyetlerin nüzulü üzerine Hz. Peygamber, yazdırmak üzere istediği sayfayı bir kenara atarak Suheyb, Ammâr ve Bilal'e doğru gelerek: *"Selâmun aleyküm"* dedi (En'âm 54. âyette geçen selâmun aleyküm sözüne atıf yapılmakta). Onlar da Hz. Peygamber'e yaklaşıp önüne kadar geldiler. Bu olaydan sonra: *"Rızasını dileyerek sabah akşam rablerine dua edenlerle olmak için elinden gelen çabayı göster. Dünya hayatının çekiciliğine meylederek gözlerini onlardan çevirme! Bizi anmaktan kalbini gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme!"* (Kehf, 18/28) ayeti nazil oldu. Daha önce Hz. Peygamber onlarla otururken dilediği zaman kalkıp gitmekteydi. Fakat bu âyetin nüzulünden sonra Hz. Peygamber onlar kalkmadan kalkıp gitmedi. Sahâbe ise Hz. Peygamber'in oturma süresini bildiğinden ve âyetten haberdar olduğundan vakit geldiğinde kalkıp gitmeye başladı. Hz. Peygamber de ancak onlar kalktıklarında kalkardı (Dineverî, 1998, 4/289; el-Beşir, 2009, 247; el-Bezzâr, 2009, 6/69, 5/409).

8. Rivayet Ettiği Hadisler ve Hakkında Nakledilen Hadisler

8.1 Rivayet Ettiği Hadisler

Hz. Peygamber'in yanında uzun süre bulunmasına rağmen Suheyb er-Rûmî'nin rivayet ettiği hadis sayısının azlığı dikkat çekicidir. Bu durum, onun hadis rivayetinde son derece ihtiyatlı davranması ve hata yapmaktan kaçınmasıyla açıklanmaktadır (Sabuncu, 2006, s. 169). Nitekim onun bu konudaki hassasiyeti, kendisinden nakledilen rivayetlerde açıkça görülmektedir. Bir rivayete göre oğlu Sayfî kendisine: *"Neden arkadaşların gibi sen de Peygamber Efendimiz'in hadislerinden bahsetmiyorsun?"* diye sorduğunda, Suheyb er-Rûmî: *"Ey oğlum! Onların işittiklerini ben de işittim. Ancak beni konuşmaktan alıkoyan şey, Peygamber Efendimizin şu sözüdür."* diyerek ardından şu hadisi nakletmiştir: *"Kim benim*

üzerime kasten yalan söylerse cehennemdeki yerini hazırlasın” (Buhari, “İlm”, 38; Müslim, “Mukaddime”, 3; en-Nisâbü’rî, 1990, 3/453-454). Başka bir rivayete göre ise hadis nakletmekten çekinmesinin sebebi sorulduğunda: “Gelin size savaşlarımızdan bahsedeyim. Ama Resûlullah şöyle dedi demem.” demiştir (el-Beşir, 2009, s. 254; en-Nisâbü’rî, 1990, 3/453-454; İbn Sa’d, 2001, 3/210)

Kaynaklarda Suheyb er-Rûmî’nin rivayet ettiği hadis sayısı kırk yedi olarak belirtilmekte, bunların otuz üçü tekrar eden rivayetlerden oluşmaktadır. Rivayetlerin sekizinin sahih, altısının ise zayıf olduğu ifade edilmektedir. İmam Mâlik dışındaki Kütüb-i Tis’a müelliflerinin tamamı Suheyb er-Rûmî’den hadis rivayet etmiştir. Onun rivayet ettiği hadislerin Kütüb-i Tis’a’daki dağılımı şu şekildedir: Buhârî 1, Müslim 3, Ebû Davud 1, Tirmizî 6, Nesai 4, İbn Mace 7, Ahmed b. Hanbel 22, ed-Dârimî 3 hadise eserlerinde yer vermiştir. Tekrar eden rivayetler çıkarıldığında, bu rivayetlerin Kütüb-i Tis’a eserlerinde konu başlıkları ve sayısına göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

Konu Başlığı	Hadis Sayısı	Rivayet Edildiği Kaynaklar
Cennet Ehli	1	Müslim, Tirmizî
İbadetler	1	Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel
Dualar	2	Nesâî, Tirmizî, Ahmed b. Hanbel, ed-Dârimî
Muâmelât	2	İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel
Aile Hukuku	1	Buhârî
Yemek-Kıyafet-Ziynet	3	Nesâî, İbn Mâce, Ahmed b. Hanbel
Zühd ve Ahlâk	3	Müslim, Tirmizî, Ahmed b. Hanbel, İbn Mâce
Kur’ân-ı Kerîm’in Fazileti	1	Tirmizî

(İbrahim, 2001, s. 13-69)

8.2. Hakkında Nakledilen Hadisler

Suheyb er-Rûmî’nin faziletine dair nakledilen hadisler şunlardır:

“Sâbikûn (öncüler) dördtür. Ben Arapların ilkiyim. Suheyb Rumların ilki, Selmân Farsların ilki, Bilâl Habeşlilerin ilkidir” (el-Bezzâr, 2009, 13/307; en-Nisâbü’rî, 1990, 3/454; Hanbel, 1983, 2/909; es-Sahib, t.y., s. 71; İbn Kuteybe, 1992, s. 264; İbnü’l-Esîr, 1994, 2/147; Şaban, 1991, s. 12).

“Allah’a ve âhiret gününe iman eden kimse, Suheyb’i annenin çocuğunu sevdiği gibi sevsin” (el-Bezzâr, 2009, 6/32; en-Nisâbü’rî, 1990, 3/453).

“Suheyb’e kızmayın” (en-Nisâbü’rî, 1990, 3/453).

9. Sonuç

Geleneksel sahâbe biyografilerinin çoğunlukla rivayet ve tasvir odaklı olması, sahâbenin toplumsal ve tarihsel rollerinin analitik bir bakış açısıyla değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır. Klasik ve modern kaynaklar incelendiğinde, Suheyb er-Rûmî’nin özellikle iman, sabır, sadakat ve fedakârlık özellikleriyle öne çıkarıldığı görülmektedir. Bununla birlikte onun hayatı, erken dönem İslâm toplumunun oluşum sürecini, sahâbenin üstlendiği misyonu ve iman uğruna yapılan fedakârlıkları anlama bakımından dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir.

Suheyb er-Rûmî’yi diğer sahâbilerden ayıran en önemli husus, çocuk yaşta götürüldüğü Rum topraklarında uzun süre köle olarak kalması ve ardından Mekke’de özgürlüğüne kavuşmasıdır. Farklı bir kültürel çevrede yetişmesine rağmen İslâmî kimliğini güçlü bir şekilde inşa etmesi, kararlılığının ve kimlik bilincinin göstergesidir. Rum topraklarında şahit olduğu sosyal bozulma, onu adil bir düzen arayışına yönlendirirken, Mekke’ye gelmesi ise hayatında bir dönüm noktası olmuştur. Abdullah b. Cüd’ân tarafından satın alınması ve azat edilmesi, onun güçlü bir kişilik geliştirmesini ve zekâsı ile ticaret alanında başarı elde ederek önemli bir servet edinmesini sağlamıştır. Tüm bu süreçler, Suheyb er-Rûmî’nin Mekke’de Kureys

müşriklerinin her türlü eziyet ve baskısını rağmen sosyal statüyü değil eşitlik ilkesini ve takvayı önceleyen İslâm'ı tercih etmesinde etkili olmuştur. Hz. Peygamber'in tebliğ ettiği İslâm daveti, hiçbir ayırımın olmadığı, sosyal statü bakımından herkesin eşit olduğu bir davetti. Suheyb'in müşriklerin ağır işkencelerine rağmen imanından taviz vermemesi, ahireti tercih etmesi, onun güçlü kişiliği ve teslimiyetinin açık bir göstergesidir. Kureyş müşriklerinin zulüm ve baskısı karşısında hak üzere kalmayı başarması inancın, zorluklar karşısında bir güç kaynağı olduğunun en güzel ispatıdır.

Diğer taraftan Suheyb'in hayatı, erken İslâm toplumunda inanç temelli kimliğin etnik kökenin önüne geçtiğini, farklı kültürel geçmişlere sahip bireylerin bir araya gelerek toplumsal bütünleşmeyi sağlayabileceğini ve takva merkezli değerlerin somut bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir. Kölelikten özgürlüğe uzanan hayat hikâyesi, İslâm'ın sosyal statüleri dönüştürücü niteliğini açıkça ortaya koymaktadır. "Rûmî" nisbesiyle anılmasına rağmen İslâm toplumunda merkezî bir konuma yükselmesi, etnik ve kültürel farklılıkların belirleyici olmaktan çıktığını göstermektedir.

Suheyb er-Rûmî'nin Medine'ye hicreti sırasında İslâm uğruna tüm mal varlığından vazgeçmesi, yalnızca bireysel bir fedakârlık değil, aynı zamanda İslâm'ın ekonomik ve ahlâkî değerlerinin içselleştirildiğini ve Allah rızasının her şeyin üzerinde tutulduğunu gösteren bir davranıştır. Yaptığı fedakârlığın ardından nazil olan âyetle Allah, zahiri kaybına karşılık Suheyb'in Allah'ın rızasını kazandığını bildirmiş, Suheyb'in bu davranışı Kur'ân-ı Kerim'de övülen bir fedakârlık örneği olarak İslâm literatüründe geniş yer bulmuştur. Menakıbu's-sahabeye dair aktarılan haberler incelendiğinde Suheyb er-Rûmî'nin övüldüğü rivayetlerin olduğu, bunun yanı sıra kendisinin de farklı konularda hadis rivayetinde bulunduğu görülmektedir. Suheyb er-Rûmî, Hz. Peygamber ile geçirdiği süreye kıyasla az sayıda hadis nakletmiştir. Bu durum, onun hadisleri yanlış aktarma ve yorumlama endişesi taşıması yanı sıra, Rumcanın etkisiyle bazı Arapça kelimeleri doğru telaffuz edememesinin de bunda etkili olabileceğini düşündürmektedir. Suheyb er-Rûmî'nin naklettiği hadisler konularına göre incelendiğinde rivayetlerin farklı başlıklar altında geçtiği görülmektedir. Bu durum, naklettiği hadislerin tematik açıdan geniş ve çok yönlü olduğunu, dinî ve toplumsal hayatı kapsayan bir perspektife sahip olduğunu göstermektedir. Hakkında ayet inmesi ve Hz. Peygamber'in kendisine "Ebû Yahya" diye hitap etmesi, onun Allah katındaki ve Hz. Peygamber nezdindeki değerini ortaya koymaktadır. Bu örnek, Allah yolunda yapılan fedakârlıkların karşılıksız kalmayacağına dair bir güvence olarak değerlendirilebilir.

Suheyb er-Rûmî'nin sürekli Hz. Peygamber'in yanında bulunması ve tüm gazvelere iştirak etmesi, ayrıca Hulefâ-yı Râşidîn dönemindeki etkin konumu, onun İslâm toplumunun inşasında aktif ve önemli rol üstlenen seçkin sahâbilerden biri olduğunu göstermektedir. Hz. Ömer'in yaralanmasının ardından Müslümanlara imamlık yapmak üzere seçilmesi, Suheyb er-Rûmî'nin sahâbe arasındaki seçkin konumunu; halifenin vefatından sonra cenaze namazını kıldırması ise sahâbe arasında ona duyulan güven ve saygıyı ortaya koymaktadır. Fitne dönemlerinde tarafsız kalması, Müslümanların birlik ve beraberliğini korumaya yönelik bilinçli bir siyasal tavrın göstergesidir. Sonuç olarak Suheyb er-Rûmî, yalnızca bireysel erdemleriyle değil; temsil ettiği değerler ve sosyal dönüşüm süreçlerindeki rolüyle de sahâbenin İslâm toplumunun inşasına yaptığı katkıları anlamada dikkate değer bir örnektir. Bu yönüyle Suheyb er-Rûmî, erken dönem İslâm tarihinde kimlik, eşitlik ve fedakârlık bağlamında şekillenen yeni toplumsal düzenin somut ve en güçlü temsilcilerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Begavî, A. b. M. (2000). *Mu'cemü's-sahâbe* (C. 1-5). Mektebetu Dârü'l Beyan.
 Belâzürî, A. b. Y. (1996). *Ensâbü'l-eşrâf* (C. 1-13). Dârü'l Fikir.
 Dineverî, A. b. M. (1998). *Kitâbü'l-Mücâlese ve cevâhiri'l-ilm* (C. 1-10). Dâru İbn Hazm.
 Ebû Ca'fer, M. b. H. (t.y.). *el-Muhabber*. Dârü'l-Âfâk.
 Efendioğlu, M. (2009). Suheyb b. Sinân. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 37, ss. 476-477). TDV Yayınları.

- el-Beşir, B. bn. S. (2009). Fikhu'd-dava fî Sireti Suheyb b. Sinan er-Rumi. *ed-Dirâsetu'd Deaviyye*, 3, 237-268.
- el-Bezzâr, E. B. (2009). *Müsnedü'l-Bezzâr* (C. 1-18). Mektebetü'l-Ulûm ve'l-Hikem.
- el-Ezdî, E. (1991). *el-İştikâk* (1. bs). Dâru'l-Cil.
- el-Mizzî, C. Y. (1980). *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'i'r-ricâl* (C. 1-35). Müessesetu'r-Risale.
- el-Ubeydî, D. S. (t.y.). *Suheyb er-Rumî*. Dâru'n-Nezîr.
- en-Nevevî, E. Z. (1997). *el-Mecmu*. Dâru'l Fikir.
- en-Nisâbü'rî, H. (1990). *el-Müstedrek Ale's-Sahihayn* (C. 1-4). Dâru'l Kütübi'l İlmiyye.
- Erkoç, E. (2002). *Süheyb-i Rumi Hayatı ve rivayet ettiği hadisler*. İlkadım Basımevi.
- es-Sahib, M. İ. (t.y.). *Nakdu'r-rivayeti elleti itamedehe Taha Hüseyin fî Hicreti Suheyb-i Rumi*.
- es-Selman, A. b. M. (2003). *Mevaridü'z-Zamân* (C. 1-6).
- et-Temîmî, S. b. Ö. (1993). *el-Fitnetu ve Vak'atü'l Cemel*. Dâru'n-Nefâis.
- ez-Zehebî, Ş. M. (2006). *Siyeru a'lâmin-nübelâ* (C. 1-18). Dâru'l-Hadîs.
- İbn Asâkir, A. b. el-H. (1995). *Târîhu Medîneti Dımaşk* (C. 1-80). Dâru'l- Fikir.
- İbn Hanbel, A. M. (1983). *Kitâbü Fezâ'ili's-sahâbe* (C. 1-2). Müessesetu'r-Risale.
- İbn Hazm, A. b. S. (t.y.). *el-Muhallâ* (C. 1-12). Dâru'l Fikir.
- İbn Hibbân, M. H.(1975). *es-Sikât* (C. 1-9). Dâru'l-Fikir.
- İbn Hişâm, A. (1955). *es-Sîretü'n-nebeviyye* (C. 1-2). Matbatu Mustafa'l Babi.
- İbn Kesîr, İ. İ. b. Ş. (1988). *el-Bidâye ve'n-nihâye* (C. 1-14). Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- İbn Kuteybe, A. b. M. (1992). *el-Maârif*. el-Heyetü'l-Mısriyye el-Ammatu lil Kitab.
- İbn Sa'd, M. b. S. (2001). *et-Tabakâtu'l-kübrâ* (C. 1-11). Mektebetu'l Hanci.
- İbn Şebbe, Ö. b. Ş. (1987). *Târîhu'l-Medîne*. Dâru'l Fikir.
- İbnü'l-Cevzî, C. A. b. A. (2000). *Sıfatu's-safva* (C. 1-2). Dâru'l-Hadis.
- İbnü'l-Esîr, İ. A. b. M. (1994). *Üsdü'l-Ğabe* (C. 1-8). Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- İbrahim, F. M. (2001). *Merviyet Suheyb er-Rûmî fî'l-Kutubi't Tisa Dirase ve Tahlil*. Bağdat Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi.
- İzzet, N. M. (t.y.). *Min Sahabeti'r-Resul Suheyb b. Sinan*. Mektebetü Mısr.
- Mâverdî, A. b. M. (1994). *el-Hâvî fî Fıkhi's-Şafi'i* (C. 1-18). Dâru'l Kütübi'l İlmiyye.
- Nemerî, C. Y. b. A. (1992). *el-İstîf'âb fî ma'rifeti'l-ashâb* (C. 1-4). Dâru'l-Cil.
- Nesâî, A. b. Ş. (1984). *Fezâilü's-Sahâbe*. Dâru'l Kütübi'l İlmiyye.
- Sabit, H. M. H. (2000). *Ricalu'n havle'r Resûl*. Dâru'l-Fikir.
- Sabuncu, Ö. (2006). Suheyb er-Rûmî-hayatı, kişiliği ve faaliyetleri. *İstem*, 7, 159-173.
- Sa'lebî, A. b. M. (thk. Ebû Muhammed İbn Âşûr). (2002). *El-Kesf ve'l-beyân 'an tefsîri'l-Kur'ân* (C. 1-10). Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî.
- Şaban, H. A. (1991). *Suheyb b. Sinan er-Rumi*. Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye.
- Şenyayla, G. (2022). *Hız. Suheyb-i Rûmî*. Beyan Yayınları.
- Vâkıdî, M. b. Ö. (1989). *Meğazî* (C. 1-3). Dâru'l Aleml

Çatışma beyanı: Bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ilişkilerimin bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederim.

Destek ve teşekkür: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Conflict of interest statement: I declare that I have no financial relationship with any person or institution that may be a party to this study and therefore declare that there is no conflict of interest.

Support and acknowledgements: No support was received from any institution or organization for this study. Any institutions or individuals are acknowledged.